

Sebastià Pons per a l'aviram (1960), i l'han usada altres escriptors rossellonesos i cerdans com Pau Berga (*AlcM*) o Antoni Cayrol (Jordi P. Cerdà): «amb aquesta civada que arramassaré faré pujar una era d'aujam» (*Contalles Cerdanes*, 71, i una altra cita en *AlcM*).

Aviam és la forma que *AlcM* ha recollit com a usada a diversos pobles de l'Alt i Baix Empordà i de la Garrotxa: a Olot, Cadaqués i Torroella de Montgrí, i jo mateix la hi he sentida, p. ex. a Vilacolum, on també tinc anotat el despectiu *əbiəmōt* (1958).

Ha estat doctrina bastant admesa que *aviram* és un derivat del verb *HABERE*, pres en el sentit de 'bestiar' o 'cap de bestiar', i també s'ha sostingut el mateix pel que fa al mot gascó *aujam*, *aujame*, que té significat igual o, en part, més ample però semblant: és el que admeteren M. de Montoliu (*BDC* iv, 18-20), Moll (*AlcM*) i Rohlfs (*Le Gc.*, § 95). Això topava amb un obstacle fonètic, ja en català: la *i*, que ningú no provava d'explicar. Pel que fa al gascó *aujam*, *aujame*, no parlem ja de dificultat, sinó de palesa impossibilitat fonètica. Tanmateix Rohlfs s'esforçava per mantenir l'etimologia, allegant que la formació del mot hauria tingut lloc en una època en què la *-r* final ja hauria caigut. Solament aleshores s'hauria creat el mot a Gascunya, i passant aquest inversemblant **aveame* o **ayeame* a **aüjame*, encara aquesta tardana creació hauria arribat a temps de participar en el canvi de *i* en *ž* i arribar, pertot arreu a Gascunya, al resultat *aužam(e)*.

Com ja vaig indicar l'any 1938, en *VRom.* II, 159 (reproduït en *TopHesp.* II, 14), això no solament és un supòsit fonètic forçadíssim, sinó que fóra l'únic cas que es coneix en què una *r* final muda no reapareix en els derivats. Cosa majorment inversemblant pel fet de ser un mot gascó de formació antiga, com ho demostren la seva gran extensió geogràfica (s'hi troba des de la vall de la Garona fins al Gers i l'Oceà)² i en els dialectes, com el bearnès, on la *-v*-intervocàlica està representada avui per *-b-* i no per *μ*, el mot presenta així mateix la forma *aujami* i no pas **abiami*, com ho hauríem d'esperar llavors.

Afegim encara la inversemblança semàntica: l'accepció predominant en gascó, i l'única corrent o coneguda en català, és 'animals casolans de ploma': ara bé, això ens porta a un derivat de *AVIS*, i un derivat de formació enterament correcta en llatí i romànic: **AVIAMEN*, que explica directament, sense el més petit escrúpol fonètic, la forma del gc. *aujami* i de l'empordanès i garrotxenc *aviam*. Ha vingut a afegir-s'hi finalment, cosa que jo no sabia el 1938, el rossell. *aujām*, i la datació d'aquest des del S. XIV per un doc. recollit per un gran erudit: voler assignar a aquest una explicació fonètica com la ja impossible per al gascó seria una aberració veritable (probablement en el S. XIV la *-r* final sonava encara, poc o molt, en tot el domini català).

Com ja he explicat més amunt, el cat. comú *aviram* és una alteració de *aviam* per influència dels sinònims *aver* i *averia*,³ que en part designen també altres ani-

mals, en part l'aviram mateix. Altrament *aviram* és una forma de datació poc antiga en català. *AlcM* en dona ex. en un doc. mall. de 1569, i un de *viram* en un altre també mallorquí de 1648. En diccs., només *viram* «gallinae» des del *DTo.* de 1757; avui és la forma més estesa en el Princ. i a Menorca i Mallorca (*DAmen.*), no estranya al rossell. (*MiscFabra*, 182). És acceptada per la llengua comuna des dels escrs. més antics del S. XIX: «disposant-se la gran tabola per demà, de cop de matar *aviram* a la cuina de baix, per lo gran *gaudeamus* en la taula dels nuvis», B. de Maldà (*Collegi de la B. Vida*, 134, un altre 86).

¹ Grafia ultracorrecta per *nadó*s, plural rossellonès en lloc de *nadons*. És a dir si un cabrit acabat de néixer no és occit o matat pel seu amo, sinó mort de malaltia o per un altre animal. *Aviram* amb les seves variants catalanes, i el gascó *aujame*, de vegades prenen el sentit de 'feram', vagament expressiu de molts animals, p. ex. *aujam* a la Vall de Goelh (Luixon, *Bouts d. M.* iv, 10). — ² A la costa de la Gironda «*aoujame* gibier à plumes», Moureau, *Le Patois de la Teste*. — ³ Influència que s'agreuja en una forma *averany* assenyalada a l'Urgell pel *D'Ag.* Hi ha un *aixaberam* a la Vall d'Àneu (Pol, p. 8) però aquest ja poc té a veure amb *aviram*, ni *aviam*, car ja no són aus de cap mena sinó només «conjunto de ganado que se deja en casa ajena para la manutención, pagando cierta cantidad» (pàgina 8) mer derivat de (*h*)*aver* 'bestiar' amb un prefix *EX-* que deu referir-se al fet d'enviar-lo a fora.

Avirar, *aviró*, *avironar*, V. *virar* *Avis*, *avisada*, *avisador*, *avisament*, *avisar*, *avisat*, *avisatiu*, *-atori*, V. *veure* *Avispar*, *-pat*, V. *DCEC* I, 340-1 *Avisper*, V. *vespa* *Avist*, *avistament*, *avistar*, V. *veure* *Avitarda*, V. *au* (OCELL) *Avitol*, V. *victòria* (VÈNCER) *Avitoro*, V. *DCEC* I, 467a (*bitor*) i 338b (*avetoro*) *Avituallador*, *avituallament*, *avituallar*, V. *vitualla* (VIURE) *Aviugar*, *-gança*, V. *viure* *Avivació*, *avivada*, *avivador*, *avivament*, *avivar*, *avivaço*, *-ació*, *aviver*, *avivolar*, V. *viure* *Avives*, V. *adives* (*DCEC* I, 39) *Avocació*, *avocar*, V. *advocar* (VEU) *Avoia*, V. *ovella*

AVOL, 'vil, dolent' ant., mot comú al català i la llengua d'oc, d'origen discutible, no ben segur, però probablement ve del ll. *HABĪLIS* 'apte, destre, àgil, espavilat', que sembla haver passat de primer a significar 'home d'habilitats', 'dona llesta, lleugera, inconstant', 'persona picardiosa i de vida fàcil i sensual' o sentits anàlegs, també 'entremaliat', 'trampós, claudicador', i en fi, 'dolent'; les formes primitives foren *àvel* i *àul*, totes dues conservades en textos antics, aquella en alguns de catalans molt arcaics; i el derivat *aulesa*, més aviat que 'malvestat', conserva encara en alguns parlars catalans accepcions molt més àmplies i menys severes que les d'*àvol*. □ 1.^a doc.: S. XIII: Desclot, Jaume I, Lull; *avoleza* ja en les *Homilies*: «pecador qui és en tenebres de mort e en cegea de pecad e d'*avoleza* e de no-fe» (4r10).